

POSITIVA OPINIONSVINDAR FÖR EU

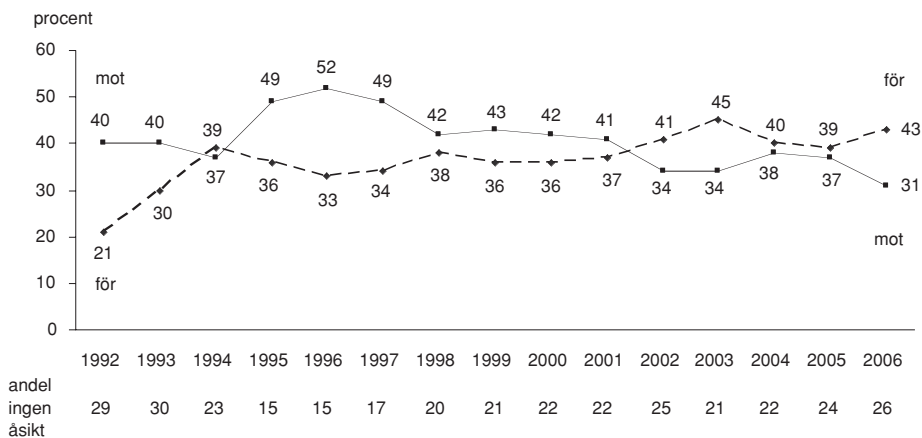
SÖREN HOLMBERG OCH RUTGER LINDAHL

Det svenska EU-medlemskapet har hittills inte varit någon opinionsmässig succé. EU-anhängarna vann folkomröstningen 1994 – men mycket knappt, 52,3 procent för Ja mot 46,8 för Nej och 0,9 procent blankröster¹. Och det ledde inte till att det nya medlemskapet möttes med folklig entusiasm. Snarare tvärtom. Opinionsmätningar åren efter EU-inträdet visade oftast på stora övervikter för EU-negativa stämningar. Det var klart fler svenskar som uppgav att de var emot EU-medlemskapet än som sa att de var för. I Eurobarometerns mätningar hamnade Sverige också oftast bland de länder som uppvisade svagast opinionsstöd för Bryssel. EU-kritikerna var fler än EU-kramarna.

Men tiden och vanan och kanske också erfarenheten har verkat för EU i den svenska opinionen. Kring sekelskiftet började opinionen svänga över svagt i EU-positiv riktning. I SOM-mätningen 2002 kunde vi för första gången sedan folkomröstningen iakttä en opinionsövervikt för EU-anhängarna (för det svenska medlemskapet); en övervikt som sedan dess förstärktes. I den senaste mätningen hösten 2006 var övervikten för EU-anhängarna större än någonsin med 43 procent för medlemskapet mot 31 emot och 26 procent utan åsikt. EU-skeptikernas resultat (31 procent) är det lägsta vi uppmätt i SOM-undersökningarna (figur 1).

När vi talar om EU-opinionen och att EU-anhängarna nu har en klar ledning över EU-motståndarna är det viktigt att komma ihåg att vi talar om ett stämmingsläge, en attityd – om man i huvudsak är för eller emot det svenska medlemskapet. Något skarpt läge är det inte fråga om. Frågan gäller alltså inte om Sverige skall lämna EU eller inte. När vi ställer dylika frågor – och det har vi gjort i Valundersökningarna ända sedan 1995 – blir stödet för EU väsentligt starkare. Inte i någon enda mätning sedan folkomröstningen 1994 har ”lämna EU-ståndpunkten” varit i majoritet eller ens haft starkare stöd än åsikten att Sverige bör förbli EU-medlem.

Den svenska opinionen har länge varit bland de mest EU-negativa i hela unionen, men det betyder inte att de flesta svenskar också velat gå ut ur EU. Så långt har inte folkmajoriteten velat gå. Stämmingsläget har varit skeptiskt och kritiskt men inte så negativt att de flesta velat lämna unionen. I SOM-undersökningen 2006 tyckte 27 procent att det var ett bra förslag att Sverige skulle gå ut ur EU medan nästan dubbelt så många (49 procent) tyckte det var ett dåligt förslag. Resterande 24 procent tog inte ställning. Opinionsövervikten för att stanna i EU var alltså hela 22 procentenheter. Motsvarande opinionsövervikt var klart mindre (12 procentenheter) när vi ställde den mjukare attitydfrågan om man i huvudsak var för eller emot Sveriges EU-medlemskap.

Figur 1 För eller emot det svenska medlemskapet i EU (procent)

Kommentar: Resultaten bygger på SOM-data och omfattar enbart röstberättigade svenska medborgare. Enkätfrågan lyder: "Vilken är Din åsikt om det svenska medlemskapet i EU?" med svarsalternativen: "I huvudsak för det svenska medlemskapet i EU; I huvudsak emot det svenska medlemskapet i EU; Har ingen bestämd åsikt i frågan."

Dagens svenska EU-opinion kan enkelt sammanfattas i två meningar. Vi har blivit något mer positiva till medlemskapet och andelen svenskar som vill lämna EU är – och har alltid varit i minoritet sedan vi blev medlemmar. I de senaste mätningarna har andelen som vill att Sverige går ut ur EU hållit sig kring 25-30 procent (27 procent i SOM 2006, 28 procent i Valundersökningen 2006 och 28 procent i SVTs Vallokalsundersökning (Valu)).

Den positiva EU-vinden syns också i Eurobarometern. I höstmätningen 2006 uppnåddes den hittills högsta siffran när det gäller andelen svenskar som tycker att medlemskapet är "en god sak". Resultatet blev 49 procent vilket kan jämföras med 27 procent i mätningen 1996. Svenska folket är fortfarande bland de mest EU-kritiska, men inte längre bland de allra mest kritiska. I Eurobarometern hösten 2006 hamnade Sverige på 18:e plats när det gäller opinionsstöd för EU-medlemskapet, högre än länder som Finland, Österrike och Storbritannien. Men klart lägre än Danmark och naturligtvis också klart lägre än 1:an Irland och 2:an Luxemburg.

Ytterligare en indikation på att EU-opinionen blivit mer positiv är bedömningarna av hur demokratin fungerar i unionen. I SOM:s mätningar har andelen svenskar som anser att EU-demokratin fungerar mycket eller ganska bra ökat långsamt sedan första mätningen – från 25 procent 1998 till 46 procent 2006. Fortfarande bedöms dock EU:s demokrati klart mindre positivt än den nationellt svenska. Andelen svarande i SOM 2006 som tyckte att den svenska demokratin

fungerar mycket eller ganska bra var hela 78 procent. Än så länge tycker vi alltså att demokratin fungerar bättre i Stockholm än i Bryssel.

Även när det gäller euron kan eventuellt en viss positiv opinionsförändring skjönjas. I SOM-undersökningarna 2004 och 2005 tyckte 31 respektive 29 procent att Sverige borde bli medlem i EMU. I senaste mätningen hösten 2006 hade den andelen ökat till 34 procent. Men då bör man ha i minnet att förändringen kan vara metodologiskt betingad. Enkätfrågan 2004 och 2005 gällde medlemskap i EMU medan frågan 2006 gällde införande av euro i Sverige.

Om vi istället ser på andelen svars personer som är negativa till EMU-medlemskap/införande av euron finner vi en större stabilitet och ingen opinionsförändring. Andelen EMU- alternativt euromotståndare har varit 44, 43 och 45 procent i de tre senaste SOM-studierna; en klar och fortsatt opinionsövertikt för eurofrågans nej-sida med andra ord.

Det ökade stödet för EU-medlemskapet har dock inte alltid eller inte särskilt påtagligt inneburit att åsiktsskillnaderna mellan olika sociala och politiska grupper minskat i Sverige. SOM-resultaten över tid visar att opinionsförändringarna i de flesta fall har sett liknande ut i olika grupper. Förskjutningarna i EU-positiv riktning har ofta varit parallella. Gamla åsiktsklyftor kvarstår men nu på en något mer EU-positiv nivå. Det betyder att vi fortfarande kan känna igen åsiktsmönstren från folkomröstningen (Holmberg 2007a).

Följande sociala grupper är idag precis som 1994 mest positiva till EU-medlemskapet – män, medelålders, högutbildade, högre tjänstemän, Saco-medlemmar, invandrare, storstadsbor och sydsvenskar. Politiskt återfinns det starkaste stödet för EU bland anhängare av moderaterna och folkpartiet och bland människor som ideologiskt klassificerar sig själva som stående till höger.

EU-motståndet har idag precis som vid folkomröstningen 1994 starkast stöd bland kvinnor, unga, lågutbildade, arbetare, LO-medlemmar, landsbygdsbor och norrlänningar. Ideologiskt är EU-motståndet mest påtagligt mot mitten och till vänster på vänster-högerskalan. Partipolitiskt återfinns flest EU-motståndare bland vänsterpartister och miljöpartister. Men också bland sverigedemokrater. Bland partiväljare är miljöpartister de som ändrat åsikt mest i EU-positiv riktning.

Dagens sociala och politiska konfliktlinjer i EU-frågan är alltså i huvudsak desamma bland väljarna som de var för 10-15 år sedan när EU-striden var som hetast. Åsiktsskillnaderna är ibland något nedtonade, men inte mycket (Oscarsson och Holmberg 2006). EU-dimensionen är en slumrande vulkan. Just nu vilande eftersom EU-frågorna inte står högt på politikens dagordning. Men snart är det 2009 och val igen till EU-parlamentet. Och konstitutionsfrågan ruvar ännu olöst. EU-dimensionen går inte att blunda bort ur svensk politik. Den har kommit för att stanna; kanske inte som en kamp mellan ja eller nej till EU-medlemskapet, men som en konflikt om graden av integration och överstatlighet inom unionen. Sverige har dessutom snart möjlighet att påverka lite extra. Hösten 2009 har vi hand om ordförandeklubban i EU.

Svenska folket bedömer EU-medlemskapets konsekvenser

Svenska folket har alltså blivit något mer positivt till EU-medlemskapet. Frågan är vad som ligger bakom. En tänkbar orsak till åsiktsförskjutningen är naturligtvis att människors bedömningar av medlemskapets effekter har förändrats. Tidigare negativa farhågor kan ha kommit på skam liksom gamla positiva förhoppningar kan ha realiserats. I SOM-undersökningarna har vi tillgång till ett material som gör det möjligt att studera frågan. Vi har sedan slutet på 1990-talet frågat våra svarspersoner om Sveriges medlemskap i EU inneburit förbättringar eller försämringar på ett tiotal samhällsområden. Huvudresultaten redovisas i tabellerna 1 och 2 (se också Holmberg 2007b).

Om vi ser på hur bedömningarna utvecklats under de senaste åren sedan 2002 är det tre områden där allt fler uppfattar att effekterna av medlemskapet har inneburit förbättringar. De tre områdena är livsmedelspriserna, ekonomin och miljön. För övriga områden kan endast mindre eller inga förändrade bedömningar noteras. Dessa övriga områden med i huvudsak stabila bedömningar är forskning/utbildning, företagets villkor, brottsbekämpning, sysselsättning, jordbruket och invandring/flyktingar. Det betyder att betyget "försämringar" inte ökade i nämnvärd grad för något samhällsområde. Alltså, mer positiva förbättringsbedömningar på tre samhällsområden och inget område med mer negativa försämringsbedömningar. Att döma av resultaten kan således mer positiva värderingar av EU:s roll när det främst gäller livsmedelspriser, ekonomin i allmänhet och miljön ha inverkat stärkande på svenska folkets inställning till EU-medlemskapet.

Tabell 1 Åsikt om EU-medlemskapets konsekvenser inom olika samhällsområden 2006 (procent och konsekvensbalans)

Fråga: "Vad anser du att medlemskapet i EU hittills inneburit för Sverige inom följande områden?"

	Stor förbättring	Viss förbättring	Varken förbättring eller försämring	Viss försämring	Stor försämring	ingen uppfattning	Summa procent	Konsekvensbalans	Antal svar
Prisnivån på livsmedel	4	31	35	11	3	15	100	+21	1548
Högre utbildning/forskning	2	20	45	3	1	28	100	+18	1536
Företagets villkor	1	21	42	7	3	26	100	+12	1541
Miljön	1	17	49	13	2	18	100	+3	1551
Brottsbekämpningen	1	17	43	13	7	19	100	-2	1551
Ekonomi	1	19	40	16	7	17	100	-3	1553
Sysselsättningen	0	12	51	15	5	17	100	-8	1541
Jordbruket	2	18	29	21	9	21	100	-10	1547
Alkoholpolitiken	2	15	38	16	11	18	100	-10	1557
Invandrare och flyktingar	1	7	43	16	10	22	100	-18	1549

Kommentar: Samtliga personer som har besvarat intervjufrågorna (c:a 1550) ingår i procentbasen. Konsekvensbalansen anger andelen som anser att EU-medlemskapet har inneburit stor eller viss förbättring minus andelen som anser att EU-medlemskapet har inneburit stor eller viss försämring inom respektive område. **Data:** Riks-SOM-undersökningen 1997-2006.

Tabell 2 Åsikt om EU-medlemskapets konsekvenser inom olika områden 1997-2006 (konsekvensbalans)

Fråga: ”Vad anser du att medlemskapet i EU hittills inneburit för Sverige inom följande områden?”

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Prisnivån på livsmedel	10	16	15	12	1	-8	-2	-	25	21
Högre utbildning/forskning	-	23	21	22	19	16	-	-	17	18
Möjligheten att påverka i EU	11	6	9	4	4	9	-	-	-	-
Företagens villkor*	32	20	17	26	9	13	13	-	6	12
Den militära säkerheten	10	7	0	6	6	11	6	-	-	-
Miljön	-14	-11	-10	-8	-6	-5	2	-	1	3
Jämställdheten	-9	-8	-3	-5	-7	-6	-	-	-	-
Brottsbekämpningen	-35	-22	-23	-20	-14	-5	-13	-	-8	-2
Ekonomi	-20	-19	-8	-4	-15	-16	-9	-	-14	-3
Sociala tryggheten	-28	-19	-16	-19	-15	-15	-	-	-	-
Sysselsättningen	-19	-15	-2	7	-3	-4	-6	-	-21	-8
Alkoholpolitiken	-	-	-	-	-	-	-	-	-16	-10
Jordbruket	-9	-26	-32	-29	-19	-8	-4	-	-17	-10
Invandrare och flyktingar	-	-	-9	-12	-18	-22	-	-	-22	-18
Den nationella självständigheten	-49	-48	-46	-49	-44	-41	-	-	-	-

Kommentar: Samtliga personer som har besvarat intervjufrågorna (c:a 1600-1700 genom åren) ingår i procentbasen. Konsekvensbalansen anger andelen som anser att EU-medlemskapet har inneburit stor eller viss förbättring minus andelen som anser att EU-medlemskapet har inneburit stor eller viss försämring inom respektive område. Året 1997 innehöll enkätfrågan inget explicit ingen uppfattning-alternativ. * Företagens konkurrensmöjligheter 1997-2002 **Data:** Riks-SOM-undersökningen 1997-2006.

En sådan slutsats understryks av det förhållandet att bedömningarna av i första hand ekonomiutvecklingen men också av utvecklingen när det gäller livsmedelspriserna och miljön är bland de områden som uppvisar relativt klara åsiktssambanden med vilken inställning människor har när det gäller EU-medlemskapet. Korrelationen (r) mellan EU-åsikt och bedömningen av ekonomins utveckling var .57 i SOM-studien 2006. Motsvarande samband för livsmedelspriserna och miljön var något lägre, men fortfarande förhållandevis höga .38 respektive .36. Människor som upplever att EU-medlemskapet inneburit förbättringar när det gäller främst ekonomi, men också livsmedelspriserna och miljön tenderar att vara (att bli) mer positiva till det svenska medlemskapet.

Om vi ser på i vilken utsträckning som ”förbättrings”-bedömningar eller ”försämrings”-bedömningar överväger när svenska folket betygsätter EU-medlemskapets konsekvenser stärks vår slutsats ytterligare, framför allt när det gäller livsmedelsprisernas betydelse. Resultaten för år 2006 visar att livsmedelspriserna uppvisar den klaraste övervikten på förbättringssidan – 35 procent upplevde en förbättring mot endast 18 procent som uppgav sig se en försämring. Andra områden med en övervägande positiv bedömning 2006 är forskning/utbildning, företagets villkor och miljön. De politikområden där svenska folket till övervägande delen uppfattade att

EU-medlemskapet lett till försämringar är jordbruket, alkoholpolitiken och invandring/flyktingar. Ekonomin hade fortfarande 2006 en svagt negativ övervikt i bedömningarna. Något fler svenskar uppfattade försämringar snarare än förbättringar som en följd av EU-medlemskapet (23 procent mot 20). Men den negativa övervikten är klart lägre än tidigare.

Slutsatsen av analysen kan formuleras enkelt. Svenska folket har blivit mer positivt till EU-medlemskapet. Bakom ligger till en del mer eller mindre rationella bedömningar när det gäller EU:s effekter inom främst tre politikområden. De områdena är ekonomin, livsmedelspriserna och miljön. Med andra ord, EU-opinionen i Sverige har blivit mer positiv därför att de övernationella miljöfrågorna (klimatfrågan bl a) kommit mer i fokus och EU-medlemskapet får ta en del av äran av att ekonomin går bra och att livsmedelspriserna sjunker. Svenska folkets EU-åsikter är inte bara ekonomiskt egenintresse, ideologi och gammal vana. Förändrade omständigheter och politikutfall har också betydelse.

Nej till Turkiet, men ja till mer utrikes- och försvarspolitiskt samarbete

EU:s utvidgning och uppträdande som internationell aktör tillhör också de områden där förändrade omständigheter och politikutfall kan förväntas få stor betydelse för opinionsläget. Den fråga som under de senaste åren tilldragit sig störst intresse är Turkiets eventuella medlemskap i EU. I Valundersökning 1999 insamlades uppgifter om svenska folkets prioritering av länder för framtida medlemskap i EU. Turkiet hamnar bland de lägst prioriterade staterna, tillsammans med Ryssland, Ukraina och Marocko (Lindahl 2001). Den svenska politiska linjen har tydligt förespråkats att Turkiet, efter att ha uppfyllt villkoren, skall bli EU-medlem. Bland befolkningen tycks dock denna inställning inte vara särskilt väl förankrad. Av SOM-undersökningen hösten 2006 framgår att endast drygt 10 procent anser att det är ett bra förslag att Turkiet skall ges medlemskap i EU, medan nästan hälften av de tillfrågade anser att förslaget är dåligt. Yngre, välutbildade och vänstersympatisörer är mindre negativa än äldre, lågutbildade och högersympatisörer (se tabell 3).

Att formuleringen av påståendet som svarspersonerna skall ta ställning till har betydelse indikeras av resultatet från Eurobarometerns (2006) fråga om man är för eller emot att Turkiet i framtiden är en del i EU. Observera att frågan inte gäller medlemskap. En sådan fråga ger ett mer positivt svenskt opinionsresultat. Svenskarna är de inom EU som är mest positiva till Turkiet som en del av EU i framtiden, men opinionsbalansen – andel positiva minus andel negativa bedömningar – är minsta möjliga (+4). För Danmark och Finland visar resultaten en kraftig negativ opinionsbalans. Starkast negativa reaktioner kommer från österrikarna, där bara 5 procent bland befolkningen är positiva. I de flesta av EU:s medlemsländer, inklusive Sverige, har attityden till EU-medlemskap för Turkiet förändrats i negativ riktning och frågan innehåller betydande politisk sprängkraft i de flesta av de nuvarande medlemsländerna.

Tabell 3 Inställning till förslaget att Turkiet bör ges medlemskap i EU (procent)

	Bra förslag	Varken bra eller dåligt förslag	Dåligt förslag	Summa procent	Opinions- balans
Samtliga	12	39	49	100	-37
Kön					
Kvinna	10	43	47	100	-37
Man	14	35	51	100	-37
Ålder					
15-29	17	44	39	100	-22
30-49	12	36	52	100	-40
50-64	12	42	46	100	-34
65-85	8	35	57	100	-49
Utbildningsnivå					
Låg	8	42	50	100	-42
Medellåg	12	44	44	100	-32
Medelhög	12	37	51	100	-39
Hög	17	31	52	100	-35
Vänster-högerposition					
Klart vänster	18	35	47	100	-29
Något vänster	13	38	49	100	-36
Varken vänster eller höger	11	50	39	100	-28
Något höger	12	35	53	100	-41
Klart höger	9	29	62	100	-53
Partisympati					
vänsterpartiet	17	42	41	100	-24
socialdemokraterna	12	41	47	100	-35
miljöpartiet	17	40	43	100	-26
centerpartiet	11	42	47	100	-36
folkpartiet	15	37	48	100	-33
kristdemokraterna	8	36	56	100	-46
moderaterna	13	33	54	100	-41
sverigedemokraterna	8	32	60	100	-52

Kommentar: Resultaten kommer från SOM-undersökning 2006. Enkätfrågan var formulerad på följande sätt "Hur ställer du dig till följande förslag som gäller utrikes- och säkerhetspolitik: Turkiet bör ges medlemskap i EU." Svartalternativen var "Mycket bra förslag", "Ganska bra förslag", "Varken bra eller dåligt förslag", "Ganska dåligt förslag" och "Mycket dåligt förslag". I tabellen ovan har resultaten för mycket och ganska bra förslag, liksom mycket och ganska dåligt förslag slagits samman under rubriken "Bra" respektive "Dåligt" förslag. Balansmättet är framräknat genom att procentandelen "bra förslag" minskas med procentandelen "dåligt förslag". Mättet kan variera mellan + 100 och - 100.

EU:s ställning som internationell aktör har sällan förorsakat någon mer omfattande eller intensiv debatt i Sverige. Irak-kriget har dock blivit ett ämne som tilldragit sig ett mer allmänt intresse och därigenom har EU-staternas problem att hålla en gemensam utrikes- och säkerhetspolitisk linje kommit i dagen. I debatten framförs önskemål om att EU skulle utgöra en tydligare motvikt mot USA. I SOM-institutets undersökningar 2003 och 2006 har ingått en fråga hur man ställer sig till förslaget att stärka EU som en motvikt mot USA i världspolitiken. Vid båda tillfällena har resultaten visat på ett betydande stöd för förslaget. Närmare hälften bland de tillfrågade ger vid båda tillfällena förslaget sitt stöd, medan drygt 15 procent anser att det är dåligt. Det framträder inte någon tydlig skillnad mellan olika åldersgrupper, men med stigande utbildningsnivå följer ökat stöd för att stärka EU som en motvikt mot USA. Den politiska vänster-högerdimensionen framträder i resultaten, men snarare som en nyansering av stödet till förslaget än som en markering av tydliga åsiktsskillnader. Bland de utrikespolitiskt intresserade är stödet starkt (Holmberg och Lindahl 2007). Uppenbart är att det bland svenskar finns många, över hela det partipolitiska spektrat, som önskar se en tydligare utrikes- och säkerhetspolitisk profil från EU:s sida. Detta bekräftas i Eurobarometerens (nr 66) senaste mätning där 51 procent bland svenskar är för att EU har en gemensam utrikespolitik gentemot länder utanför EU. I både Finland och Danmark är stödet dock 10 procentandelar högre.

I samma Eurobarometer efterfrågas också attityden till att EU utvecklar en gemensam försvars- och säkerhetspolitik. Här rör vi vid en av de mer känsliga frågorna under efterkrigstiden, det vill säga den vid svenska militära alliansfriheten och frågan om EU skall utvecklas till en militärmakt. Flera opinionsundersökningar visar att medlemskap i NATO inte har stöd av mer än drygt 20 – 25 procent bland svenska folket. Samtidigt noteras i Euro-barometerens undersökning att 54 procent är positiva till en gemensam försvars- och säkerhetspolitik för EU:s medlemsländer. I SOM-institutets undersökningar har frågor rörande inställningen till försvarssamarbete ställts vid flera tillfällen. Från ett klart negativt opinionsläge vid EU-inträdet 1995 har synen på försvarssamarbete inom EU successivt givits en alltmer positiv bedömning. De två senaste undersökningarna (2005 och 2006) visar på ett förhållandevis starkt opinionsstöd för att Sverige deltar i försvarssamarbete inom EU. Ett sådant försvarssamarbete anses vara bra av 40 procent i SOM 2006, medan 24 procent anser att det är dåligt. Opinionsen i denna fråga visar upp ett tydligt vänster-högermonster. Stödet är klart starkast bland dem som uppger sig ha högersympatier. Bland vänstersympatisörer får förslaget att Sverige bör delta i försvarssamarbetet inom EU, kanske något överraskande, stöd även av vissa sympatisörer med vänsterpartiet (16 procent). Även hos var fjärde sympatisör med det EU-kritiska miljöpartiet visar det sig finnas stöd för svenskt deltagande i EU:s försvarssamarbete (Holmberg och Lindahl 2007). Stödet för samarbete inom EU på försvarsområdet är inte någon effekt av minskat förtroende på hemmaplan. Det

starkaste stödet för EU-samarbete kommer från dem som uttalar störst förtroende för det svenska försvaret.

Sammanfattningsvis har alltså den svenska opinionen blivit mer skeptisk till ett turkiskt medlemskap i EU samtidigt som vi blivit något mer positiva till att inom EU delta i utrikespolitiskt och försvarspolitiskt samarbete. Och allt det inom ramen för en allmänt mer positiv inställning till Europeiska unionen. Femtioåringen är mer uppskattad bland svenskar än hon någonsin varit sedan vi blev medlemmar 1995.

Not

- ¹ Kapitlet har i något annan form också varit publicerat av *Svenska institutet för europeiska studier* (Sieps, 2007)

Referenser

- Eurobarometern nr 66 (2006). Bryssel: EU-kommissionen.
- Hernborn, Hans, Holmberg, Sören och Näsman, Per (2006) *Sveriges Televisions Vallokalsundersökning 2006*. Stockholm: Sveriges Television.
- Holmberg, Sören och Lindahl, Rutger (2007) *Positiva opinionsvindar för EU*. Stockholm: Svenska institutet för europapolitiska studier (Sieps).
- Lindahl, Rutger (2001) Vem vill ha ett större EU? I Holmberg, Sören m fl *Europaopinionen*. Göteborg: Statsvetenskapliga institutionen.
- Oscarsson, Henrik och Holmberg, Sören (2006) *Europaval*. Göteborg: Statsvetenskapliga institutionen.
- Holmberg, Sören (2007a) *Swedish Opinion on the Swedish Membership in the European Union 1994 – 2006*. Göteborg: SOM-institutet.
- Holmberg, Sören (2007b) *Åsikter om EU-medlemskapets konsekvenser*. Göteborg: SOM-institutet.

